

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

358

Հ. ՊՕՏԱՊԷՆՅՈ

Ի ԿՏՈՐ ՀԱՅ

Թարգմանեց

ԳԻՒՅ Ա. ԿՍԷ. ԱՂԱՆՆԱՆՅՑ

ԵՐԿՐՈՐԻ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պ.Լ.Կ. Կ. Կ. Ս. Ուսմանցի

1902

891.71

Պ-87

Գ Ի Ի Տ Ա ՝ Բ Ա Յ . Ա Ղ Ա Ն Ե Ա Ն Յ Ի

ա . ա շ Խ ա տ ու թ Ի ն ն Ե ր ր

1. Աղօթատետր դ . տպ . 1888 — 10
2. Կրօնի դասադիրք ա . տ . 1889 (սպառուած) . . . — 15
3. » » ր . ա . գ . տպ . 1891 — 25
4. » » դ . տպ . գ . տպ — 25
5. Տօմար և տօնացոյց Հանրաստ . և կ . ր . տպ . 1891 — 50
6. Կարնոյ դասընթաց . պատմական տեսութիւն , 1891 — 10
7. Դիւան Հայոց պատմութեան , զիրք Ա . Բ . 1780—
1834 Սահակ-Մեղրոսեան մրցանակին արժա-
նացած 1893 2 —
8. Դիւան Հայոց պատմ . զիրք Գ . Սիմէօն կաթողի-
կոսի յիշատակարանը , կենսագրութեամբ , ջա-
ւելուածներով ու ծանօթութիւններով , Մահակ-
Մեղրոսեան մրցանակին արժանացած . 1894 7 —
9. Դիւան Հայոց պատմ . զիրք Դ . Ղուկաս կաթող .
1780—1800 (լուսանկար պատկերով և վիճատիպ
կոնդակով) 1899 4 —
10. Կարդ աստուածաշարութեան Հայաստանեայց
ա . և կեղեցոյց դ . տպ . 35 նկարով , 1901 — 50
11. Հրնից-նորից , հնախօս . ուղեոր . պրակ Յ . 1900 . . . — 30
12. Պատի օրացոյց 1902 ամի , ժամանակ . թ Գ տարի — 50
13. Նամակադիրք , 1902 — 50
14. Մոցի օրացոյց 1902 ամի և լուսկուած .— Ստուգ-
ջապահական խոնարարութիւն — 15

ը . թ ա ր գ մ ան ու թ Ի ն ն Ե ր ր

15. Հաւատարմութիւնը ամեն արդեւքների լողթուս
է Ֆ . Հոֆմանի 1877 — 40
16. Խաարից դէպի լուս . Ֆ . Հոֆմ . 1878 . (սպառ .) . . . — 40
17. Դօն Քիչօս լամանշեցի , Մ . Սէրփ . 1878 (սպառ) . . . — 70
18. Գէորդ Ռօլլեսօն , 1879 (սպառուած) — 60

891.711

Գ-87

այ

22 JUN 2007
NOV 2007

Ի . ԳՕՏԱԳԷԿԿՕ

Մ Ի Կ Տ Ո Ր Հ Ա Յ

Թ ա ր գ մ ան Ե ց

Գ Ի Ի Տ Ա ՝ Բ Ա Յ . Ա Ղ Ա Ն Ե Ա Ն Յ Ի

1002
5859

(Արտատպած «Լուսար» հանդիսից) .

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

Տպարան Տ . Ռօտինեանցի

1902

23 .07. 2013

12.934

ՀԱՅ ԿՈՏԱՐ ԳՄ

ՀԱՅ ԿՈՏԱՐ ԳՄ

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 29 Октября,
1901 г.

Գրականության մասին հիմնական հարցերի մասին
հարցազրույցի մասին հարցազրույցի մասին հարցազրույցի
մասին հարցազրույցի մասին հարցազրույցի մասին հարցազրույցի
մասին հարցազրույցի մասին հարցազրույցի մասին հարցազրույցի

Մ Ի Կ Տ Ո Ր Հ Ա Ց

(Ո. ՊՕՏԱՊԷՆԿՕԻ)

Մ որեստ Գեմենտեվիչ Ալոեվը
լաւ ճարդ էր. այս բանին բոլոր-
ովին համաձայն էին այն
ամենքը, որոնք ճանա-
չում էին նորան և գործ
էին ունեցել նորա հետ:
Գոնէ միշտ, երբ նորա մասին խօսք էր լի-
նում, ասում էին.

— Հա, ինչ է, Ալոեվը լաւ ճարդ է,
միայն. . . էէ. . . ՚ի հարկէ. . . բայց այ-
նուամենայնիւ նա լաւ ճարդ է:

Թէ իսկապէս ինչ էր հակադրում «մի-
այն. . . էէ. . .» անորոշ արտայայտութիւն-
ներէն, ոչ մի հնար չկայ երկու խօսքով բա-

ցատրելու: Աւելի դժուար է ապացուցանել
այնպիսի մի ըստ երևութիւն հասարակ բան,
ինչպէս այն փաստը, որ Ալօեվը լաւ մարդ
էր: Այս պատճառով անհրաժեշտ է պատմել
գործի էութիւնը:

Այն ժամանակ, երբ ամենքը միաբերան
հաստատում էին, թէ «Ալօեվը լաւ մարդ է,
միայն» և այլն. նա քառասուն տարեկան էր:
Նա ման էր գալիս արագ, գործի տէր մար-
դու քայլերով, այնպիսի քայլերով, ինչպէս
ման են գալիս յանձնակատարները, նմանա-
բերները և լրատուները, բայց նորա քայլերը
մի փոքր անհաստատ էին երևում, այսինքն
հէնց այն յատկութիւնը, որ յատուկ է իրանց
ոյժերի վերայ հաւատ չունեցող մարդոց: Նա
բարձրահասակ էր, բայց չափազանց կռացած,
առաջին հայեացքից մինչև անգամ սապատող
էր կարծւում. սորա համար էլ նորա երկայն
հասակը բանի տեղ չէր անցնում և մի ա-
ռանձին ազգուութիւն չէր տալիս նորան:
Նա շարունակ կրում էր երկայն սև թիկնոց
և ամառ ձմեռ կառավարւում էր առանց վե-
րարկուի: Իւր այս վարմունքը նա բացատրում
էր կատարեալ արհամարհանքով դէպի տա-
րերքը և երբ ամառուան շոգերին հարցնում
էին նորան, թէ չէ՞ շոգում արդեօք, իսկ ձմե-

ռուան ցրտին՝ թէ չէ՞ մրսում, նա միշտ միև-
նոյն պատասխանն էր տալիս.

— Իստարկ բան է: Մարդ պէտք է վե-
հանձն լինի:

Բայց ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է,
որ այդ աւելի պարզ է բացատրւում և մին-
չև անգամ այնքան պարզ, որ խօսել չարժէ
այդ մասին: Եթէ սորա վերայ աւելացնենք,
որ անդրավարտիքի ստորին եղերքը զգգուած
էր, որից նա նմանում էր թաթաւոր սագին,
իսկ հօշիկների կրունկները ներս էին ծռուած,
արդէն Մոդէստ Ալօեվի արտաքին տեսքի նը-
կարագրութեանը էլ պակաս բան չի մնալ:

Եթէ նայէիր նորան մէջքի կողմից, նա
քեզ վերայ մի ահագին, ամրակազմ, թիկնա-
ւէտ, առողջակազմ և ուժեղ մարդու տպաւո-
րութիւն կ'գործէր, որովհետև բնութիւնը
նորան տուել էր լայն թիկունք, բարձր ու-
տեր, հաստ վիզ, երկար և մեծ մեծ ձեռքեր,
այդ բաւական չէր, դեռ ինքն էլ երկար սև
մազեր էր թողել, որոնք իրանց կոպտութեան
պատճառով ձիու մազի կեղծամին էին նմա-
նում, որպիսին գործ են ածում դերասաննե-
րը դաւառական ամենախղճուկ ներկայացում-
ներին: Բայց արժէր միայն առաջ վազել և
նորա կերպարանքին նայել, որպէս զի իսկոյն

ակներև լինէր, որ Մողեստ Ալօեվը ամենեկին չէր աճեցրել այն ձիրքերը, որ բնութիւնը տուել էր իրան: Բանից երևաց, որ նորա կուրծքը ներս է ընկած, իսկ դէմքը, փոքրիկ քթով և բերանով, մանրիկ աչերով, գունատ, կախրնկած այտերով, որոնց նիհարութիւնը անկարող էին ծածկել անօտը, սև, ուղիղ դուրս դնուած ծնօտամօրուքները, — այդ դէմքը պարզ արտայայտում էր եթէ ոչ քաղց, գոնէ կիսասոված դրութիւն:

Այսպիսի էր Մողեստ Ալօեվի արտաքինը. իսկ ինչ վերաբերում է նորա ներքին յատկութիւններին, մի բան միայն կարելի էր ասել առ այժմ. որ նա լաւ մարդ էր, միայն... էէ... այլ սակայն նա լաւ մարդ էր:

Բայց ժամանակ կար, երբ Մողեստ Ալօեվի մտտին ասում էին լոկ, թէ նա լաւ մարդ է, և ոչ մի թերութիւն չէին կայնում, պարզ ասում էին լաւ մարդ է, և վերջացաւ: Այս այն ժամանակն էր, երբ նորա մայրը կենդանի էր, մի շատ պառաւ և խիստ յարգուած կին, գնդապետի այրի, որ մինչև իւր վերջին օրը կենսաթոշակ էր ստանում, և ահա այս իսկ վերջին հանգամանքումն էր բոլոր գաղտնիքը: Պառաւ և յարգելի կինը, գնդապետի այրին կենսաթոշակ էր ստանում, ուստի և Մողեստ Ալօեվը ու-

նէր բնակարան և ճաշ, — երկու բան, որոնք միանգամայն անհրաժեշտ են ամեն մի կարգին մարդուն: Բնակարանը գտնուած էր Պետերբուրգեան կողմի մի շատ հեռաւոր մասնում և շատ վատ էր, ճաշը համեստ էր և խղճուկ, և որ ամենից անտանելի էր — թէ բոլոր չորս պատերին և թէ չորեքշաբթի ուրբաթ պասուայ էր. բայց նորա ունեցած չունեցածը բնակարանն ու անունըն էր, իսկ Մողեստ Ալօեվը պարտաւորուած էր մտածել նաև հագուստի համար:

Բայց այս խնդիրն էլ թեթևացաւ նորա համար այն հանգամանքով, որ նա մի մեծ եղբայր ունէր, որը երբեմն երբեմն առնում էր նորա համար կամ անդրավարտիք, կամ բաժկոն, կամ գլխարկ և կամ կօշիկ: Այսպիսով Մողեստ Ալօեվը այդ բաղտաւոր ժամանակներում վստահ կարող էր ապրել աշխարհում, ոչ մի վնաս չհասցնելով մերձաւորին. այս պատճառով նորա ծանօթները պնդում էին առանց որ և է լաւելումի, թէ նա լաւ մարդ է:

Սակայն գնդապետի պառաւ և յարգելի այրին պէտք է վաղ թէ ուշ մեռնէր, որ և վերջապէս կատարեց, և ահա իսկ և իսկ այդ ժամանակից Մողեստ Ալօեվը պարտաւորուած էր կեանքի ասպարէզը ոտք կոխել մի կտոր

Հաց գտնելու նպատակով: Պարզ բան է—մի կտոր հաց երկրագնդի երեսին փոքր քանակութեամբ միշտ կայ պատրաստ և ամեն մի կրտոր իր տէրը ունի, և եթէ յանկարծ հանդէս է գալիս մի նոր խնդրակ, որ առաջ կենսաթոշակով էր սնուում, նորան ուրիշ բան չէ մնում, բայց եթէ իւր որոնած կտոր հացը մերձաւորի ձեռքից խլելու Այս պատճառով էլ այն խօսքերին, թէ Մողեստ Ալօեվը լաւ մարդ է, այժմ սկսեցին զանազան պոչեր կայցնել:

Սակայն հեշտ է արդեօք հաց գտնել այն մարդու համար, որի մասին աւանդութիւնն ասում էր, թէ այսինչ ժամանակ այսինչ հաստատութեան մէջ հասաւ մինչև երրորդ դասարան, իսկ որի կրթութեան շարունակութեան մասին աւանդութիւնը ամենևին ոչինչ չէր ասում... Այ, հեշտ չէ: Բայց սակայն Մողեստ Ալօեվը այն կարծիքի էր, թէ մինչև մարդ ձեռք չբերէ մի կտոր հաց, ամենևին չէ կարող այն ուտել, ուտի և ոչ մի բանի ուշ չզարձնելով՝ սկսեց հաց ձեռք բերելու վերայ մտածել:

Նորա առաջին գործն այն եղաւ, որ քնաց եղբոր մօտ: Ղուկաս Գեմենտեվիչ Ալօեվը կենում էր Լիտէյնի հրապարակի վերայ

Պիրօչնօյից ոչ հեռու, և շատ էլ լաւ չէր ապրում, բայց ոչ էլ շատ վատ: Ինչ նա ամեն ինչ ունէր. թէ հագուստ, թէ տաք բնակարան, թէ փափուկ կարասի բնակարանում, կուշտ ճաշ, կին, որդիք, մինչդեռ Մողեստ Ալօեվը սոցանից ոչ մէկը չունէր: Մողեստը եկաւ եղբոր մօտ ու ասաց.

—Զիտես, Ղուկաս, որ մայրիկը մեռաւ, նորա հետ մեռաւ և կենսաթոշակը: Ես ոչինչ չունիմ: Իսկ դու, Ղուկաս, սեպհական աշխատութեամբդ ձեռք ես բերում թէ հաց և թէ ուրիշ ինչ որ պէտք է: Ինձ էլ սովորցրու այդ արհեստը...

Ղուկասը նայեց Մողեստին, ուշադրութեամբ և անթարթ նայեց ու ասաց.

—Տեսնում ես, Մողեստ, ի հարկէ ամեն մարդ պէտք ունի հաց և այլ ինչ աշխատելու, ուրեմն նաև դու: Բայց այդ արհեստը հեշտ չէ և կապուած է բազմաթիւ դժուարութիւնների հետ: Եւ ինչպէս ես քեզ տեսնում եմ, ինձ թւում է, թէ դու անընդունակ ես այդ բանին:

—Ի՞նչպէս թէ անընդունակ: Ինչո՞ւ եմ անընդունակ:

—Ապացոյցներ չկան: Ինքդ դատիր. ես թատերապիր եմ և կապեր ունիմ թատրոնա-

կան աշխարհի հետ: Բայց ինչ գործի կարող եմ քեզ դնել, Մոդէստ: Պարի համար դու պիտանացու չես, որովհետև ոտներդ մեծ մեծ են և անհաստատութիւն է նկատուում նոցա մէջ: Իերասան շինել քեզ չի կարելի, որովհետև քո լեզուդ ամենաէական չորս բաղաձայները չունի. դու չես կարող արտասանել ինչպէս հարկըն է ոչ բ, ոչ շ, ոչ չ և ոչ ժ... Ի՞նչ տեսակ գերասան կլինես: Ես քեզ կյանձնէի օտարագրի պիէսներ թարգմանել, որոնցից տասը տարի է ահա ինչ որ ես յաջողութեամբ օգտուում եմ ուսերէն ողբերգութիւններ գրելիս, բայց դու լեզուներ վատ էիր սովորում և հազիւ թէ որ և է բան լիշտ: Արտագրելու կրտայի, բայց էլի արգելք կայ. ես ինքս էլ ճիշտ չեմ գործ դնում *նա* տառը, իսկ դու առաւել վատ... Ես միշտ այնպիսի գրադէտ արտագրող եմ որոնում, որ գիտենայ այդ... Էլ ի՞նչ կարող եմ քեզ համար հոգալ:

Մոդէստը մտածմունքի մէջ ընկաւ: Այս ամենը ստույգ էր. նա ոչինչ չգիտէր և նա ոչինչ չէր կարող: Այնուամենայնիւ այս խոստովանութիւնից նորա ախորժակը ամենեւին չպակասեց, և երկար մտածելուց յետոյ ասաց.

— Ինչպէս գիտես, բայց միայն ես քեզ մօտ կմնամ, որովհետև էլ ուրիշ տեղ չունիմ...

Ինչպէս ասաց, այնպէս էլ արեց: Ղուկասը ուռչում էր և կնճուռում, բայց սիրտ չարաւ նորան դուրս անել նախ՝ նորա համար, որ ինչ և ի՞նչ եղբայր էր, իսկ երկրորդ էլ, որ հասարակաց կարծիք կար:

Մոդէստը ապրում էր. այսինքն՝ քնում էր, ուտում, զբօսնում և ապագայի մասին մտածում: Նա ազատ ժամանակ շատ ունէր, ուտտի և նորա մտածմունքներն էլ բարդ էին և բազմազան:

Նա մտածում էր. «Ինչպէս է իմ եղբայր Ղուկասը վարպետութեամբ հաց դատում: Ես հաւաստի գիտեմ, որ նորա գիտութիւնը իմից մի քիչ աւելի է: Ես երբորդ դասարան հասայ, իսկ նա հինգերորդ, — մեծ բան է ինչ է: Նա ինքն էլ հէնց ասում է, որ շատ լաւ չգիտէ *նա* տառը գործ անել: Այն ինչ համեցէք տեսէք — պիեսներ է գրում, ներկայացնել է տալիս թատրոններում և սորա համար փող է ստանում: Եթէ տեսնք, թէ նա առանձին խելք ունի... բայց չէ, ամենեւին այս բանը նորա մէջ չէ նկատուել: Ընդհակառակը, ուսումնարանումն էլ, տանն էլ ամենքը նորան շատախօս են համարել, ինչպէս և ինձ, Մոդէստիս: Ա՛յ, այստեղ ուղղակի մի գաղտնիք կայ և պէտք է իմանալ թէ ինչ է այդ :

Եւ Մողէստն սկսեց բրբրել Ղուկասի այդ
գաղտնիքը: Ինչուք թէ Ղուկասը նստած էր
լինում իւր մենարանում, պարապմունքի մէջ
մտախոհ, Մողէստն էլ տեսար կմտնէր կա-
մացուկ:

— Զէ, ոչինչ, ես քեզ չեմ խանգարի, ես
միայն թեք կընկնեմ այտեղ տախտի վերայ...
կասէր նա և թեք կընկնէր: Պարկում էր իր
համար և կարծես նայում էր առաստաղին,
բայց իսկապէս նա Ղուկասին էր նայում:
Ղուկասի հոգը չէր: Նորա առջ զրած է
գերմաներէն մի գրքով. նայում է գրքին և
ինչ-որ գրում, կրկին նայում է և կրկին գը-
րում: «Ե՛հէ, մտածում է Մողէստը, — այ թէ
ինչպէս է նա պիեսներ շարադրում. պէտք է
աչքի առջև ունենալ այս: Այսպէս նա մի
շաբաթ դիտեց, մի անգամ էլ մտաւ մենա-
րանը, երբ Ղուկասն այնտեղ չէր, մօտեցաւ
սեղանին և տեսաւ, որ գերմաներէն գրքում
գերմաներէն պիես է, իսկ տետրակում՝ ռու-
սերէն: Գերմաներէն պիեսի վերնագիրն էր —
Ստտուած գիտէ թէ ինչ, իսկ ռուսերէնինը՝
«Լուսթիւն: Գաւառական պատկերներ: Փո-
խադրութիւն»: Մողէստը խելքն ու միտքը
լարեց և քանի մի բան լիչեց իւր ուսած
գերմաներէնից: Կարգում է և տեսնում, ուր

որ գերմաներէնում Ադօլֆ Եմիտ էր գրած:
Ղուկասի տետրում Իվան Պետրովիչ Եկուրին
էր. ուր որ գերմաներէնում Ղուկա Շպայգէն
էր, Ղուկասի մօտ — Զինայիդա Սերգեւնա
Կուպիդոնով էր. ուր Եմիտն ասում էր. «գուտ-
մօրգէն», այնտեղ Իվան Պետրովիչ Գօրսկին
«բարև» էր ասում. ուր որ Ղուկա Շպայգէնը
ձայնում էր, «ի՛հ լիբէ դի՛հ», այնտեղ Զինաի-
դա Սերգեւնան. «միշտ քեզ անձնուէր» էր
ասում:

«Ե՛, մտածեց Մողէստը, ահա թէ ին-
չումն է եղել բոլոր գաղտնիքը, այ թէ ինչ
կնշանակէ պիեսներ փոխադրել: Վերցնել և
ուղղակի... թարգմանել: Հմ... Ետտ հասա-
րակ մի բան: Այդ հօ ես էլ կարող եմ անել...
Հարկաւոր է միայն որ մի քիչ լեզուներ սո-
վորեմ, քիչ ու միչ լիչեմ»...

Եւ նա սկսեց եռանդով կրկնել լեզուներ
ըը և քիչ ու միչ լիչել: Նայում էր նորան-
Ղուկաս եղբայրն ու զարմանում. «մի՞թէ սո-
րանից բան դուրս կ'գայ: Ա՛յ քեզ հրաշք. —
դեռ շարունակ պարկած էր տախտի վերայ և
առաստաղին էր նայում, իսկ այժմ յանկարծ
անձնատուր է եղել մտաւոր պարապմունքին:
Ի՛նչպիսի մարդ է»:

Երկու ամսից յետոյ Մողէստը իրան պատ-

բաստ զգաց: Նա գնաց գրավածառանոց, բեր-
բրեց անտեղ և գտաւ մի նոր, թարմ պիես,
որի վերայ գրած էր իրան բոլորովին անծա-
նօթ հեղինակի մի անուն: Բայց պէտք է
նկատել, որ նորան անծանօթ էր նաև միև
բոլոր հեղինակների անունները: Առաւ նա
Ֆրանսիական պիեսը, եկաւ տուն և նստեց
նկուղում: Ղուկասի զարմանքը աւելի մեծա-
ցաւ. «Ինչ է անում նա այնտեղ: Միթէ իրաւ
երեսուն և չորս տարեկան հասակում Մո-
գէստը խելքի եկաւ և մի լուրջ գործի ձեռ-
նարկեց»:

Բայց Մոգէստը շարունակ նստած էր
նկուղում և միայն ճաշելու էր դուրս գալիս:
Նա պարսպում էր մեծ եռանդով: Ժան դը-
Բեֆերն ու Լուի Կալերնաները շատ հասա-
ցակ կերպով փոխուում էին նորա մօտ Սիմէօն
Պետրովիչ Բրինկինների և Յէօզօր Իվանիչ
Կավերզովների. Սիւզանին նա դարձնում էր
Արին, իսկ Մարգարտին՝ Ստեփանիդ: Թարգ-
մանութիւնը դուրս եկաւ ճիշտ, բառացի,
եթէ չհաշուենք այն տեղերը, որոնք չ'հաս-
կանալուց ազճատուած էին: Պիեսը վերջացած
էր: Վերնագրի համար Մոգէստն ընտրեց այս
առածը. «Զխաբես՝ չես ծախի», որեց «փոխա-
դրութիւն», ստորագրեց խոշոր տառերով՝ աշ-

խատասիրեց Մոգէստ Սլօեի» և հրատարակ
հանեց:

Երբ պիեսը նորա ձեռքից ելաւ և պատ-
շաճաւոր ընթացք ստացաւ, Մոգէստը համա-
րեա՛ հանդիսովե՛հ կերպարանքով բացուեց
իւր եղբօր առաջ.

— Գիտես, Ղուկաս, ես պիես հեղինա-
կեցի, ասաց նա:

Ղուկասը զարմանքից մի քանի քայլ լեռ
ուլետ գնաց:

— Դու: Հեղինակեցիր: Հա, հա, հա:
Միթէ դու հեղինակելու շնորհ ունիս:

— Ինչու չունիմ: Չէ որ դու էլ ես շա-
րագրում:

— Հմ... Հա... Բայց այդ ուրիշ բան է
բոլորովին...

— Բաս լաւ... Մի քիչ սպասիր, կը
տեսնես...

Ղուկասը լաւ համարեց սպասել: Պիեսը
արդէն յաջողութիւն գտնելով լեռ դարձուեց
Մոգէստին և դարձեալ ուղարկուեց ուր հարկն
էր: Կարգացին, քննեցին ու գտան, որ լի-
րաւի վատ պիես չէ: Մեզ յայտնի չէ, ճշմա-
րիտ վատ չէր, թէ ձեռնհաս մարդկանց
թուում էր այդպէս, որովհետև շապիի վերայ
Սլօեվի անունը կար գրած, մի անուն, որ

յաճախ կրկնուում էր թատրոնական շրջանում: Ամենքը իմանում էին, որ Մոզէստ Ալօեվը պէտք է Ղուկաս Ալօեվի եղբայրը չինէր և որ եթէ Ղուկաս Ալօեվը յաջողութեամբ փոխադրութիւններ էր անում, էլ ինչու նոյնը չէր կարող անել և Մոզէստ Ալօեվը:

Հասաւ նոյն իսկ այն օրը, երբ Ղուկասին անպատմելի զարմանք էր տիրել, տեսնելով յայտարարութեան վերայ իւր ազգանունը, որից առաջ սակայն ոչ թէ «Ղուկաս» էր գրուած, այլ «Մոզէստ»:

— Ստանան գիտէ թէ այս ինչ բան է, ասաց նա բարձր ձայնով: — ձարահասակաւ պէտք է հաւատալ, որ Մոզէստի վերայ շունորհ է իջել:

Պիեսը լաւ գնաց, հասարակութիւնը ծափահարեց, քննադատները գովաբանեցին, տնօրէնները մէկ մէկու ձեռքից խլում էին, Մոզէստը լաւ սիրուն գրպանն էր ժողովում ներկայացումների վարձը: Մի խօսքով գործը այնպէս փառաւոր էր գնում, որ Մոզէստը չէր էլ երազել: Նա կարծում էր թէ իրան մի չնչին բան կհասնի, իսկ յանկարծ, արի տես, բարիքը հեղեղի պէս սկսաւ թափուիլ նորա առաջ: Ղուկասն անգամ սկսաւ նորան նախանձել:

— Այս տեսակ յաջողութիւն աչքով էլ

չեմ տեսել երբէք: չնայելով որ սոյսքան փորձուած եմ այս գործում: Մի կտոր հաց ունիմ, ով գիտէ այն էլ խլես իմ ձեռքից...

Բայց Մոզէստը առատօրէն վայելում էր փառքի ու բարիքի շնորհները, փոխադրուեցաւ մի առանձին բնակարան, իւր սեպհականք, էլ ոչինչ չէր ուզում իմանալ և լսել: Նա գնաց գրավածառանոց և սկսեց մի նոր պիես որոնել, որպէս զի նորա տակն էլ ըստորագրէ «աշխատասիրեց Մոզէստ Ալօեվ»:

Բայց այդ միջոցին մի դէպք պատահեց, որ ցնցեց նախ և առաջ Ղուկասին, ապա Մոզէստին ու վերջ ի վերջոյ սորա փառքն ու բարեկեցութիւնը փառնգի ենթարկեց:

— Մի անգամ եկաւ Մոզէստի մօտ Ղուկասը խիստ յուզուած կերպարանքով և, անխօս՝ գրպանից հանելով լրագրի մի թերթ, տուեց եղբօրը և կատաղի կերպով ասաց.

— Կարգա՛.

Մոզէստն սկսեց կարգալ: Լրագրում հետեւալն էր գրած. «Սօտ օրերս լոյս է ընկել մեզանում մի նորագոյն թատերագիր Մոզէստ Ալօեվ անունով: Մենք միշտ այն կարծիքի էինք, որ օտար պիեսները ռուսական բարբերին յարմարեցնելու համար բաւական է միայն Ղուկաս Ալօեվը: Այնուամենայնիւ»

մենք ծափահարում էինք «Չխարես» չնս ծախի» ի հեղինակին, որովհետև պիեսը տաղանդաւոր և հետաքրքրական էր թւում: Բայց ինչքան մեծ եղաւ մեր դարմանքը, երբ իմացանք, որ այս պիեսը, որը Մողեստ Ալօեվի ստորագրութիւնն է կրում, բառացի, այն էլ շատ խայտառակ թարգմանութիւնն է Ֆրանսիական թատերագրի պիեսի (այստեղ յիշուած էր ինչպէս թատերագրի անունը, այնպէս էլ պիեսի): Շատ երևութիւնների ականատես էինք եղել, բայց այսպիսի անամօթ գողութիւն կարծում ենք դեռ չէ պատահել գրականութեան մէջ: Ենորհաւորում ենք Ղուկաս և Մողեստ Ալօեվ եղբայրներին և ցանկանում ենք նոցա յաջողութիւն այսուհետև ևս, բայց խորհուրդ ենք տալիս թատրոնական վարչութեան շուտով հանել այդ գրուածքը պիեսների շարքից, որովհետև անվայել է մայրաքաղաքի բեմի վերայ տեսնել պարզ խարեբայութիւն...»

— Ի՞նչ անասուն ես և իմար: Աւելի ոչինչ. մեծաբան խօսքերով ասաց Ղուկասը:— Ինքդ ընկար և իմ անունն էլ արատաւորեցիր:

Մողեստը նայեց նորան և աչքերը յառեց:

— Այդ բոլորից ես բան չեմ հասկանում, պարզաարտութեամբ ասաց նա:

— Ի՞նչպէս չես հասկանում: Չէ որ սա

ճշմարիտ է: Ի՞նչ թարգմանել ես և գրել, որ բո հեղինակութիւնն է... այդպէս չէ:

— Բոլորովին ճշմարիտ է:

— Ե՛, այդպիսի բան կանեն:

— Ի՞նչպէս չեն անի, անում են: Չէ որ դու էլ նոյնն ես անում, և ուրիշ ոչինչ... Ինչո՞ւ ես չեմ կարող անել:

— Որովհետև դու լիմար ես... Ահա թէ փնջու... Միթէ ես թարգմանում եմ: Ես յարմարացնում եմ ռուսաց բարբերին, հասկանում ես: Իմ գրուածքներից երբէք չի կարելի իմանալ, թէ որտեղից եմ ես դողացել. հէնց սորանումն էլ կայանում է արուեստն ու ստեղծական շնորհը... Հասկացո՞ր: Իսկ դու, ապուշ, վերցրել ես և թարգմանել և կարծել ես, թէ այդպէս էլ պէտք է...

Մողեստը սկսաւ քիչ շատ հասկանալ, թէ ինչո՞ւմն է տարբերութիւնը:— Բայց ինչպէս անեմ, հարցրեց նա, երբ տեսաւ, որ լիրաւի խայտառակ բան է:

— Ինչպէս կամենաս այնպէս արա, իսկ ես էլ չեմ ուզում քեզ ճանաչել: Ի՞նչ իմ գրչուխս կտրեցիր, պատասխանեց Ղուկասը: Միայն այս մէկ բանը աչքի առաջ ունեցիր, իսկոյնեւեթ մի որ և է լրագրում պատասխան տալիք, թէ լիրաւի նմանութիւնը կայ, բայց

դա լոկ գաղափարների զուգադիպութիւն է՝ Աւելացրու, որ դու քո պիեսը գրել ես և բարեկամներիդ ու յարգողներիդ մօտ կարդացել տասն տարի առաջ, մինչդեռ Ֆրանսիական հեղինակը իւր գրուածքը լոյս է բնծալել միայն անցեալ տարի: Նկատիր, որ չէր կարող արդեօք նա քեզանից փոխ առնել... Տես նայի՛ր, չը խառնես, ապուշ: Իսկ այնուհետև մնաս բարեաւ և երբէք աչքիս չերևաս: Ես քեզ էլ ամենևին չեմ ուզում ճանաչել: Հասկանում ես: Ամենևին:

Այս նշանաւոր խօսքերն ասելուց յետոյ Ղուկասը, որին Մոզէստը միշտ մի բարեհասօգի մարդ էր համարում, աչքերը գազանի նման չռեց, ատամները կրճտացրեց գայլի պէս և դուրս գնաց:

«Հմ... մտածեց Մոզէստը, երևի թէ ես էլ յիրաւի մի չարիք եմ գործել, որ Ղուկասն էլ այսպէս գազանի պէս է նայում:

Նա հետևեց եղբօր խորհրդին և լրագրներին մէկի մէջ մի նամակ տպեց, որի մէջ ասուած է կէտ առ կէտ այն, ինչ որ Ղուկասն ասաց. այն է թէ՛ դա լոկ գաղափարների զուգադիպութիւն է: Պիեսը գրուած էր և բարեկամների ու յարգողների մօտ կարդացուած քսան տարի առաջ (աւելի համոզելու

համար Մոզէստը տասը տարի էլ իրանից աւելացրեց) և ի հարկէ աւելի շուտով Ֆրանսիացի հեղինակը կարող էր գողանալ Մոզէստից, քան հակառակը: Յայտնի չէ ով և իցէ հաւատանց այս բացատրութեան, բայց շատերը ցոյց էին տալիս. թէ հաւատացել են, իսկ մընացեալները շուտով մոռացան այս պատմութիւնը: Սակայն պիեսը էլ չերևցաւ թատրոնի վերայ, Մոզէստը էլ չէր ստանում ներկայացման վարձը և նորա դրութիւնը աննախանձելի էր դառնում:

Եղբօր մօտ գնալ նա սիրտ չէր անում, լիջելով, թէ ինչպէս նա իւր վերջին այցելութեան ժամանակ ատամներն էր կրճտացնում: Նա ուղղակի վախենում էր, որ Ղուկասը, առողջ և ուժեղ լինելով, չճեծէր իրան: Մոզէստը փորձեց մի պիես էլ թխել, այս անգամ արդէն Ղուկասի հրահանգով, այսինքն «մշակուած»: Պիեսը պատրաստ էր և կարծես վատ չէր: Վերջապէս Մոզէստը գնաց իւր ծանօթ թատրոնական տնօրէնների մօտ և առաջարկութիւն արեց, բայց նոքա ականջ էլ չդրին:

— Ես ձեզ հաւատացնում եմ, որ այս պիեսը գրած է ինչպէս հարկն է... սա իմ

հեղինակութիւնն է, միայն նիւթն է փոխ
առած... Համոզում էր նա:

— Այդ բանում կասկած չի կարող
պատասխանեցին նորան:— Միայն... դար-
ձեալ... ոչ, ոչ, ոչ մի կերպ:

Եւ այսպէս նորան չյաջողեց պիտօր ըն-
դունել տալ: Ահա այս տխուր միջոցագից-
յետոյ էր, որ սկսեցին Մոզէստի մասին ա-
սել, թէ նա լաւ մարդ է, միայն... և այլն:

Մոզէստը ինչքան աշխատեց, ոչինչ չը-
կարողացաւ անել: Ամենքը ժպտում էին նո-
րան, թօթուում էին նորա ձեռքը, ասում
էին, թէ հաւատում են նորա անմեղութեա-
նը, բայց պիտան ընդունել չէին ուզում: «Գու-
ցէ լիրաւի ինքն է հեղինակել, մտածում էին
տնօրէնները, մի շատ դժուար բան հօ չե-
քիչ մարդ կայ որ պիտէ է գրում: Բայց վայ
թէ յանկարծ երևայ, որ նա դարձեալ... Ա՛յ,
թող իր բանին գնայ: Ինքը Մոզէստ Ալօեփը
ի հարկէ լաւ մարդ է, միայն... հմ... Զէ,
Աստուած բարի տայ իրան...»

Մոզէստի աննախանձելի գրութիւնը կրի-
տիքական դառաւ: Չաշել էլի մի կերպ կա-
րողանում էր, որովհետեւ գաւառներից, ուր
այնքան էլ չէ հետաքրքրում պիտաների հա-
րազատութիւնը, երբեմն երբեմն ուղարկու-

էին նորան ութնական ռուբլի, բայց նորա
անդրաւարտիքը էլ ամենեւին բանի պէտք
չէր և նա միանգամայն միջոց չունէր նորո-
գել: Փորձեց Մոսկվա երևալ, բայց այնտեղ,
հէնց որ իմացան, թէ Մոզէստ Ալօեփն է,
ամենքն էլ սկսեցին ծաղրել:

Ա, հա, հա, հա: Մօզէստ Ալօեփ: Կա
հէնց այն մարդն է որ առանց խաբելու չէ
ծախում: Հա, հա, հա...

Մոզէստն տկանջները խցեց և փախաւ
քաղաքի ամենահեռաւոր ծայրը: Նա լետին
յուսահատութեան մէջ էր: Նա մտածում էր.
«Ինչի՞ համար: Ինչի՞ համար են հալածում
ինձ: Կարծեմ ես ոչ ոքի վիրաւորելու միտք
չունիմ և ոչ ոքից էլ բան խլել: Ես միայն
ուզում եմ մի կտոր հաց գտնել և ուրիշ ո-
չինչ... Ես ինչո՞վ եմ ուրիշներից պակաս և
ինչո՞ւ ուրիշներին կարելի է, իսկ ինձ չի կա-
րելի մի կտոր հաց վաստակել: Օրինակ հէնց
իմ եղբայր Աուկասը: Նա էլ ինձպէս չգիտէ
թէ ուր պէտք է դնել նառ տաւը, և միայն
մշակելով գիտէ, իսկ ես այդ չգիտէի, ահա
ամբողջ տարբերութիւնը իմ ու նորա մէջ...
Ախ, անի: Ո՛ւր է արդարութիւնը:

Եւ այն միջոցին, երբ Մոզէստը խորին
յուսահատութեան մէջ էր ընկղմուած, յան-

կարծ մի մեծ միտք ծագեց նորա մէջ.

— Գաւառում: Գաւառում, գոռաց նա բոլոր ուժով, և ուրախութիւնից մինչև անգամ թռչկատաց, որ այս միտքը ծագեց նորա մէջ. «Ել թնչ էի երկար մտածում: Մայրաքաղաքներն ինձ չգնահատեցին... Ա՛խ հըպարտ, գոռոզ մայրաքաղաքներ: Նոքա վաղուց հրաժարուել են ինձ կերակրելուց. իսկ գաւառը, ոչ ոչ, էլի նա է ինձ մտաբերում և ուժն ուրբու ծանուցադիր զրկում: Ահ բարի, սիրելի՛ գաւառ: Բայց որ կողմը: Ո՛ր քաղաքը գնամ: Բայց այդ միւսնոյն է, բոլոր քաղաքները միապէս բարի են և պարզահոգի: Օն անդր ուրեմն դէպի գաւառ:

Եւ Մոդեստը շոգեկառք նստեց ու գնաց: Չգիտեմ ինչու և ինչպէս նա ընկաւ նահանգական Կոզոզոյ քաղաքը և ոտք կոխեց այնտեղ կեանքի մի նոր ասպարէզ:

Նահանգական Կոզոզոյ քաղաքում, ինչպէս և ամեն մի ուրիշ փոքր իշատէ իւր յարգը ճանաչող նահանգական քաղաքում ի հարկէ դրամատիքական արուեստը սիրողների շրջան կար: Բայց, — այս էլ ի հարկէ, — ոչ մի կարգ չկար այնտեղ: Սիրողները գործում էին իւրաքանչիւրն իւր խելքի կտրածի պէս. այս պատճառով ոչինչ չէր դուրս գալիս և

ամեն ինչ գոյութիւն ունէր այնտեղ, բացի դրամատիքական արուեստից: Սիրողներն զգում էին ու հասկանում, որ դա տղեղ բան է, բայց ոչինչ չէին կարողանում անել, որովհետև զլխաւոր չունէին, որին նոքա աւելի յարգէին, քան իրանց կամակորութիւնները: Գարելի է երևակայել թէ ինչքան մեծ էր նոցա ուրախութիւնը, երբ իմացուեց, որ քաղաքը մի մարդ է եկել, Ալօեվ ազգանունով, — մի ազգ, որ այնքան յաճախ հանդիպել էր թատրոնական աֆիշների վերայ: Նոքա ՚ի հարկէ չէին քրքրում և չէին էլ ցանկանում քրքրել թէ բանն ինչու՞մն էր, և հէնց որ տեղական լրագրում մի լուր երևեցաւ, թէ եկել է այդ քաղաքը «մեր յայտնի թատերագիր Ալօեվը», այդ միւսնոյն օրը մի պատգամաւորութիւն ժողովարանի կողմից առաջարկեց նորան բեմի տնօրէնի պաշտօնը:

Մոդեստը սկզբում զարմացաւ, բայց լետոյ գլուխը վեր բարձրացրեց: Նորան շատ էլ բարեյաջող հանգամանք չէր թւում, որ իւր անդրավարտիքը շատ վատ վիճակի մէջ էր, իսկ կօշիկները ծռուած, բայց ի նկատի առնելով իւր անուան թովչութիւնը, որ միւսնոյն ժամանակ իւր եզրօր անունն էլ էր, նա որոշեց թքել այս հանգամանքի վերայ:

Նա գնաց ժողովարան և մի ճառ խօսեց արուեստի վեհուժեան և սրբութեան մասին, որին, ասաց, ամենք ամենքս ծառայում ենք», որպիսի ճառի հազիւ երրորդ մասը հասկացուեց, որովհետեւ, ինչպէս գիտենք, Մոզէստը չէր կարող ինչպէս հարկն է արտասանել ուսուց աշուբենի չորս ամենաէական բաղաձայն տառերը: Սակայն ժողովարանի անդամները հիացած էին և բուռն ծափահարութիւններ նուիրեցին նորան:

Այնուհետեւ Մոզէստը ձեռնարկեց բեմի անօրէնութիւնը:

Նա առաջարկեց ներկայացնել «Զխարես՝ չես ծախի» պիեսը և ներկայացնել տուեց, որովհետեւ անհնարին ոչինչ չկար այդտեղ: Սիրողները լաւ չներկայացրին, Մոզէստի տնօրինութիւնը զգուելի էր, որովհետեւ ոչինչ հասկացողութիւն չուներ այդ արուեստից, բայց ամենքը լաւ էին արամազրուած, իսկ ժողովարանի նպատակն ու ցանկութիւնն էլ այս էր: Այսպիսով ամենքը գոհ էին իրանցից և իրանց տնօրէնից:

Այս անսպասելի յաջողութիւնը կարճ ժամանակ միայն տուեց Մոզէստի համար: «Այս բոլորը լաւ է: Շատ էլ հաճելի է, երբ քեզ ընդունում են ինչ որ իսկապէս դու չես, դորա

համար էլ յարգում են: Սակայն այդ յարգանքով վարտիկ չի առնուի»: Այսպէս էր դատում Մոզէստը և շատ էլ իրաւացի էր: Սիրողներն ի հարկէ ոչինչ չէին վճարում նորան տնօրէնի պաշտօնի համար: Նախ և առաջ ժողովարանը փող չուներ, ինչպէս և սիրողները ամեն մի ժողովարան, իսկ երկրորդ՝ ամենքը հաստատ համոզուած էին, որ աֆիշների վերայ այդքան յաճախ երևացող յայտնի թատերագիրը, ինչպիսին Ալօեկն էր, չէր կարող փողի կարիք ունենալ:

Նոքա հարկաւ նորա հագուստը և ամբողջ արտաքինը դորան հակառակ ապացոյց էին համարում: Բայց այս բացատրուում էր ուղղակի ինքնուրոյն սովորութեամբ: Կօզոզոյ նահանգական քաղաքում կարծիք կար տարածուած, թէ գրականութեամբ պարասպողները սովորաբար ման են գալիս գջլտուած, չսանդրուած և անլուայ. — մի կարծիք, որ վաղուց արդէն չքանցել էր ուրիշ ամեն տեղերում, բայց Կօզոզոյում դեռ գոյութիւն ունէր: Այս ամենի շնորհիւ Մոզէստը, յաջողութեան մէջ թաղուած, միւսնայն ժամանակ սոված էր: Ելի մի կերպ ապրում էր, երբ իւր պիեսի կրկնութիւնները տեղի ունէին: Ժողովարանի բոլոր մարդիկ փողատէր էին և ու

տել խմելու սիրողներ: Միջոցներում որևէ մէկի հաշուով անպատճառ օղի և նախաճաշ էր առնուում, որից առաջին ճաշակն ի հարկէ առնում էր տնօրէնը: Սակայն կրկնութիւնները շուտով վերջացան և այնուհետև սկսուեցաւ կատարեալ սովի ժամանակ:

Ոչ մի կասկած չկայ, որ մարդկութիւնը շատ նշանաւոր գաղափարներով պարտական է քաղցին: Այս վերջինների և գատարկ ստամոքսի մէջ մի գաղտնի կապ կայ, և թէպէտ այն գաղափարը, որ լղացաւ Մորէստը իւր այս քաղցածութեան օրերում, ամենևին չբարոքեց մարդկութեան վիճակը, այնուամենայնիւ սա մի զարմանալի գաղափար էր:

— Ինչո՞ւ ես... Հմ... պրօֆէսսօր չգառնամ, հա՛, զօջեց նա և ամենևին չսպշեցրին իրան իւր այս սեպհական խօսքերը: Առաջին նուագ սա մի փոքր խորթ կթուալ: Ի՞նչպէս կարող էր Մորէստը, որ որևէ զպրօցի հազիւ երրորդ գասարան էր հասնել և որ չէր կարողանում նախ տառը իւր տեղը գործածել, պրօֆէսսօրութեան մասին մտածել: Բայց պէտք է ի նկատի առնել, որ Մորէստը սոված էր, իսկ երբ մարդ սոված է, և այն էլ տևողաբար, և ապագայումն էլ ճաշելու ոչ մի հնարաւորութիւն չէ տեսնում, արդարև

ոչինչ զարմանալու բան չկայ, որ նա պատրաստ է նոյն իսկ պրօֆէսսօր դառնայ:

Իսկ եթէ այս էլ չլինի՝ Մորէստի մտածմունքը հիմնաւոր էր: Կան այնպիսի գիտութիւններ, — իսկ գուցէ դոքա գիտութիւններ էլ չեն, — կամ արուեստներ, — և գուցէ դոքա արուեստներ էլ չեն, — ով գիտէ թէ ինչ բան են, — որոնց մէջ կարելի է պրօֆէսսօր լինել և դասաւանդել, առանց մի բան գիտենալու և կորողանալու: Այդ տեսակ ճիւղերից մէկն էր ընտրել և Մորէստը:

Մի անգամ նա գնաց ժողովարանի նիստին և յայտնեց, թէ ցանկանում է ճառ խօսել: Այս դէպքերը միշտ աւելի հետաքրքրական են լինում և ամենքն ականջները սրեցին: Մորէստը վերկացաւ և ասաց.

«Տիկիներ և պարոններ: Կարճ ժամանակ ապրելով ձեր մէջ ես կարողացայ համոզուել, որ ձեր մէջ բեմական բազմաթիւ պատուական տաղանդներ կան: (Ունկնդիրներն աւելի օրեցին ականջները): Մանաւանդ ես այս նկատել եմ իմ «Չխաբես՝ չես ծախի» պիեսի ներկայացման ժամանակ: Սակայն ՚ի մեծ ցաւ իմ սրտի պէտք է ասեմ, որ այս պատուական տաղանդները անհետ կկորչեն, եթէ նոցա պատշաճապէս չմշակեն: Ի զուր չէ

մեծ մարդը ասել (բայց որը, Աստուած վկայ-
չգիտեմ, մտածում էր նա այդ միջոցին). հան-
ճարը—աշխատանքն է: Մենք այս կարող
ենք և տաղանդի համար ասել, տաղանդը
ոչինչ է առանց պատշաճաւոր մշակութեան:
Այն ինչ ձեր ընտիր տաղանդներին հէնց այս
բանն է պակաս. մշակութեան բացակայու-
թիւնը: Ես սրտել եմ, տիկիներ և պարոն-
ներ, օգնութեան հասնել ձեզ և իմ բոլոր
ոյժերս նուիրել այս գեղեցիկ գործին: Յայտ-
նում եմ ձեզ, որ ես պատրաստ եմ, եթէ
դուք էլ կցանկաք—ճարտարախօսութեան և
դրամատիքական արուեստի կուրսեր բանալ...

Մոզեստին մինչև անգամ թոյլ չտուին,
որ իւր առաջարկութիւնը պարզէ և աղաղա-
կեցին «բրաւօ»: Այդ միտքը զարմանալի կեր-
պով սիրողների ժողովարանի բոլոր անգամ-
ների սրտովն էր: Մոզեստի այն խօսքերը,
թէ ժողովարանում պատուական տաղանդներ
գոյութիւն ունին, ամեն մէկը իւր վերայ ըն-
դունեց, և ոչ ոք ի հարկէ չէր ցանկանում,
որ իւր ընտիր տաղանդը անհետ կորչի:

Ոչ մէկի մտքովն անգամ չանցաւ զար-
մանք յայտնել, թէ ինչպէս Մոզեստը, որ
չորս ամենաէական բաղաձայները արտասա-
նելու շնորհ չունէր, ճարտարախօսութիւն

պիտի աւանդէր: Միևնոյնը չէ: Թող մէկը մի
որևէ բան դասուանդէ, որ մի հիմք լինի
ուրևէ մանգալու և ինչպէս և իցէ անցկաց-
նելու ոչ ոքին և ոչ մի բանի պիտանի չեղող
ժամանակը:

Մոզեստի կուրսերին ոչ թէ միայն ամ-
բողջ ժողովարանն էր յաճախում, այլ գըր-
նուեցան նաև կողմնակի ցանկացողներ: Նա
շատ համեստ վարձ նշանակեց. վճարողները
չէին նկատում անգամ թէ վճարում են: Նո-
րան էլ շատ քիչ էր արդէն պէտք. մի կերպ
կերակրուէր ու հագնուէր:

Այդ ժամանակից ամեն տարի սեզոնի
սկզբին տեղական լրագրում առաջին երեսի
վերայ երևում էր մի յայտարարութիւն, թէ
«ճարտարախօսութեան և դրամատիքական ա-
րուեստի պրօֆէսօր Մոզեստ Դեմենտովիչ
Ալօեվը, այս ինչ սեպտեմբերից, անցեալ տա-
րիների նման, նորոգում է ցանկացողների հա-
մար իւր սովորական կուրսերը»:

Մոզեստեան այս որոշման հետևանքները
անթիւ էին և անչափ բարեբեր: Նոցանից
գլխաւորը այն էր, որ Մոզեստը այժմ արդէն
մշտապէս կուշտ էր և հագնուած: Բայց կա-
յին և ուրիշները, օրինակ, նա այլ ևս չէր
աշխատում ռուս թատրոնների ընկերուաւորը

Հարստացնել իւր հեղինակութիւններով, իսկ այս պարզապէս աշխատանք էր թէ նորա և թէ արուեստի համար. նահանգական Կոզոզոյ քաղաքում, որ գտնուում էր որևէ մտաւոր կենդրոնից շատ հեռու, կազմակերպուեց սեպհական ճեմարանի պէս մի բան, և դեռ պրոֆէսսորով: Ամենայն հաւանականութեամբ կային և ուրիշ, ոչ պակաս բարեբեր հետեւանքներ, բայց մենք նոցա մասին ոչինչ չէ գիտենք:

Եւ այս ամենը տեղի ունեցաւ միմիայն այն հանգամանքի շնորհիւ, որ Մօզէստ Ալօեվը, որ լաւ մարդ էր չնչին թերութիւններով, պէտք է ինչ էլ որ լինէր վաստակէր մի կտոր հաց:

- 19. Երրորդ ոսկի, առակ Լակիդէի ռ. տղ. 1893 . . . — 10
- 20. Ռօբինզօն (հրատ. Թիֆլ. տպաղը. ընկերութ.) . . . — 60
- 21. Զէստէրսօնի ժառանգը, պատկերազարդ, 1882. 1 —
- 22. Սկստ. տ. Սիսօեվայի. 1885 (սպառուած). . . — 50
- 23. Եան Երնստ Սմօյեար. ն. Եանչուկի, 1885 (սպ.) — 20
- 24. Արծուի մտածմունքը, պրօֆ. Մ. Բոզդան. 1892. — 5
- 25. Գիւղի սուրբը, Սվետոսլոյ Զէլի, 1892 . . . — 10
- 26. Սեանքի գարոցը, Գիկիէնսի, 1892 1 —
- 27. Դէպի Աթէնք, Հ. Մենկիէի 1896 — 15
- 28. Մի կտոր հաց, Պօտապէնկօի 1896 — 10
- 29. Որսորդ, Օ. Երայնէրի — 10
- 30. Մատուտի աւերակներում, Օ. Երայնէրի 5
- 31. Կարա — 5

գ. հրատարակութիւնները

- 32. Ի. Յարութիւնեան, Հայոց դիրը 1893. 1 50
- 33. Իշխ. Վ. Քեհրուղեան, Մուխ, 1893 — 15
- 34. Ռանդարէ, Էմաէ, վէպ թարգմ. Յ. Լալայեանի. — 25
- 35. Ալրէր Այնօ, Քրդի լեւան, 1894 — 25
- 36. Ճաղարէղեանց Յ., Հայոց լեզու ա. տ. 1894 . . . — 30
- 37. Խրիմեան Հալրիկ, Փամանակ 1895 — 16
- 38. Սպիրէ, Այմարած Մօնի թ. Ի. Յարութիւն. 1885 — 15
- 39. Բակ. (Բարդէն վ.) Կիլիկիա 1896. — 15
- 40. Պէսաւալոցցի, Լինճարդ և Պերարուդ. 1896 . . 1 50
- 41. Մելքիսեղեկ արքեպ. Մուրատեան, Պետրոս Շանշեան պատկերով, 1897 — 50
- 42. Ք. Ա. Խոնարարուհի, ռ. տղ. ճոխացրած — 50
- 43—54. Լումայ, գրական հանդէս 1896—1901 ամեն մի դիրքը արժէ 2 —
- 55. Յ. Պարոնեան, Միծաղ, պատկերով, 1899 1 25
- 56. » Արեւի. առամար. կատակ. 1901 — 50
- 57. » Քաղաքավար. փնտնելը, 1901. — 75
- 58. Ի. Յարութիւնեան, Սահփաննոս Պալաանեան. — 25
- 59. Ն. Էր-Կորապետեան, Խաչատուր Արովեան . . . — 60

<< Ազգային գրադարան

NL0316626

60. Ի. Յարութիւնեան, Աշակերտի լուստետը . . . — 30
 61. » » Զգացումների ախարհ. . . — 30
 62. Յարութիւն Թումանեան, Մեկիք Իւտով . . . — 20
 63. Մ. Եօկալի, Ուրացողը, թարգմ. Իս. Յարութ. . . — 20
 64. 1901 Ս. Դեմիտանի ժԳ դարադարձը . . . — 25
 65. Եր. Շահաղիզ, Միլիտիչ Եմին . . . — 60
 66. Կարալէնիօ, Կոր Երամիշաք թարգմ. Մուշէ վրդ. . . — 60
 67. Զորրորդ դարու հայ եկեղեցին. . . — 25
 68. Եր. Շահաղիզ, Նոր-Նախիջևանի ս. խաչ վանքը . . . — 40
 69. Ի. Յարութիւնեան, Իմ օրագիրը. . . — 25
 70. Իրիմեան Հաչրիկ, Դրախտի ընտանիք . . . — 60
 71. » » Սիրաք և Սամուել . . . — 50
 72. Ներսէս Մեծ . . . — 25
 73. Դ. Խաչկունց, Հայոց կրօն. բանաստեղծութիւնը. . . — 60
 74. Ի. Յարութիւնեան, Կին վիպագիր, Ե. Սպիրի . . . — 15
 75. Ն. Աղանեանց, (Թարգմ.) Ան հայեր. . . — 5
 76. Լուսալ. Երկամեսայ հանդէս 1902. տարեկան 6 ս.

Մամուլի տակ

77. Դիւան Հայոց պատմութեան. գիրք Ե.
 78. » » » գիրք Զ.
 79. Էրկման Շատրխանի՝ Անտառապետ Ֆրեդերիկ. թարգ.
 Գիւտ ա. քահ. Աղանեանի,
 80. Գ. Եղ. Սրուանձտեանի երկերը.
 81. Հայ գրչագիրներ. Գ. ա. ք. Ա.

ԳԻՆՆ Է 10 ԿՈՂԵԿ